

BIOLOGISCHE LANDBOUW HEEFT GROTE POTENTIE, MAAR ZAL MEER MOETEN VERDUURZAMEN

De vraag of biologische landbouw moet groeien houdt mij al lang bezig. Natuurlijk moet het groeien, want het is goed voor mens en milieu. Maar wat moet er dan precies groeien, de markt, het areaal, de consumptie? De gangbare landbouw is juist te eenzijdig gericht geweest op groei. Dat heeft weliswaar tot hogere productie geleid maar wel ten koste van andere publieke waarden. Moet biologische landbouw dan wel willen groeien?

TEKST JAN WILLEM ERISMAN | FOTO LOUIS BOLK INSTITUUT

MOET BIOLOGISCHE LANDBOUW WEL GROEIEN?

Steeds weer komt de vraag naar boven of biologisch voedsel gezonder is. Regelmatig verschijnt er een overzichtartikel dat concludeert dat er inderdaad verschil in inhoudsstoffen is en dat er geen chemische bestrijdingsmiddelen worden aangetroffen. Echt gezondheidsonderzoek ontbreekt nog, want dat is moeilijk gezien de vele factoren die gezondheid bepalen. Het vraagt om meerjarig en grootschalig onderzoek. Wat wel aangetoond is dat mensen die voornamelijk biologisch eten gezonder zijn. Dat hangt samen met hun levensstijl die gezonder is omdat zij bewuster, minder en minder bewerkt voedsel eten, meer bewegen en vaker de natuur in gaan.

Over de milieuprestaties van de biologische landbouw bestaat weinig literatuur. Veel rapportages zijn gericht op hoeveel bedrijven omschakelen, het areaal, het marktaandeel en de omzet. Recent heeft Agrimatie.nl een vergelijking gemaakt tussen economische en milieuprestaties van kleine gangbare en biologische melkveebedrijven en tussen grote. Hieruit komen grote verschillen naar voren, die kleiner worden naarmate de bedrijven groter zijn. Stikstofoverschotten en emissies van broeikasgassen en ammoniak per hectare zijn op biologische bedrijven aanzienlijk lager. Dit komt omdat de bemestingsniveaus lager zijn, de koeien veel meer buiten weiden, de aanvoer van krachtvoer lager is en er geen kunstmest wordt gebruikt. Er is wel een hoger aandeel biologische stikstofbinding door meer klaver in het grasland. Er wordt beperkt 'nieuw' aangevoerde stikstof op het bedrijf gebruikt.

Door bodemaatregelen, lagere bemesting en meer weidegang is de stikstofefficiëntie op het biologische bedrijf groot. Zowel de kleine als grote biologische melkveebedrijven gebruiken wel meer energie per kg product. Dit hangt mede samen met het lagere productieniveau.

Voor de akkerbouw en overige veehouderij zijn dit soort vergelijkingen er amper. In de akkerbouw is de mestaanvoer grotendeels biologisch en bevat dus ook geen 'nieuw' stikstof. Door ruimere vruchtwisseling, meer rustgewassen inclusief groenbemesters zijn de stikstofverliezen lager dan bij gangbare akkerbouwbedrijven. Naast het productiesysteem op zich, is het niet duidelijk of de biologische landbouw verder verduurzaamt of juist niet. Het ontbreekt nog aan informatie over rotatieschema's, mengteelten, blijvend grasland, juist bodemgebruik, biodiversiteit, landschapselementen, enzovoort. Omdat gangbare bedrijven steeds meer aan verduurzaming doen is mijn indruk dat gangbaar en biologisch meer naar elkaar toegroeien als het gaat om milieuprestaties.

Is biologische landbouw economisch duurzaam?

De biologische sector groeit en heeft een omzet van 1,6 miljard euro in Nederland. Het aantal bedrijven groeit ook nog jaarlijks. Biologische bedrijven zijn over het algemeen economisch gezond. De productiekosten zijn weliswaar hoger, maar ook de marktprijs is hoger. De Rabobank maakt sectorrapportages. Over biologische landbouw (2019) schrijft de bank dat schaalvergroting, specialisatie en verkorting van

'Door het internaliseren van milieu- en gezondheidszorgkosten in voedselproducten gaat minder duurzame en ongezondere voeding duurder worden.'

de keten zullen leiden tot een verlaging van de kostprijs. Omdat de biologische markt groeit en grotere partijen de methode implementeren, krimpen de marges voor grote productgroepen. In de biologische melkveehouderij zijn de kosten de afgelopen jaren toegenomen, terwijl die voor gangbare bedrijven gelijk zijn gebleven. Dat kon omdat deze bedrijven uitgedrukt in hoeveelheid melk per hectare, gemiddeld genomen zijn geïntensiverd. In de biologische landbouw is nog nauwelijks sprake van intensivering. De vraag is wat dit soort marktontwikkelingen voor gevolgen gaan hebben en of biologische boeren toch noodgedwongen gaan intensiveren, specialiseren en de schaal gaan vergroten. Met het risico dat ook de druk op het milieu toeneemt.

Groei van productie of kwaliteit? In Nederland wordt voedsel steeds meer benaderd als output ofwel economisch product. Gezondheid en welbevinden staan meer op de achtergrond. Veel bedrijven verdienen aan een steeds hogere productie ongeacht de stijgende kosten voor natuur, klimaat en milieu. Deze productie gaat de grenzen van de draagkracht van het milieu te buiten. Het zou daarom goed zijn om vanuit de publieke waarden concrete afrekenbare doelen te stellen waarbinnen voedsel geproduceerd kan worden. Hierbij gaat het om lucht-, bodem-, water-, landschap-, en natuurkwaliteit, biodiversiteit, klimaat en dierenwelzijn. Iedereen die potentieel binnen de gestelde grenzen blijft, zou gefaciliteerd moeten worden. Biologische landbouw heeft die potentie, maar

Prof.dr.ing.
Jan Willem
Erisman CML,
Universiteit
Leiden,
voormalig
directeur Louis
Bolk instituut

zal dan nog verder moeten verduurzamen. Daarnaast kan de biologische sector ook meer aandacht hebben voor de diversiteit, sociaaleconomische en culturele aspecten. Het versterken van de relatie met de omgeving, contact met de consument en burgerparticipatie, maar ook de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de duurzame exploitatie van de leefomgeving verdient meer aandacht.

Moet biologische landbouw groeien? Binnen een gezonde leefstijl past biologische voeding heel goed omdat de principes van de biologische landbouw ook passend zijn voor de menselijke gezondheid. Daarmee past biologische voeding in de ontwikkeling naar positieve gezondheid. Hiermee worden ook de indirecte effecten op gezondheid verbeterd door de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving, zoals minder stikstof en chemische verontreinigingen en meer biodiversiteit. De biologische landbouw is passend voor behoud en ontwikkeling van het agrarische landschap. Door juist bij de productie van voedsel gebruik te maken van de natuurlijke processen, de ecologie en biodiversiteit worden landschap en biodiversiteit bevorderd. Hierbij wordt de microbiologie van de bodem gebruikt en dat versterkt weer ons microbioom dat een sterke relatie vertoont met ziektes wanneer dit uit evenwicht raakt.

Biologische landbouw moet zeker groeien, maar wel binnen de randvoorwaarden van onze publieke waarden. Door de principes versterkt het dan de gezondheid van biodiversiteit, landschap, natuur en plant, dier en mens. De Europese Farm2Fork strategie zet daarom ook in op groei van het areaal biologische landbouw richting 25 procent. De economie is een middel dat effectief ingezet kan worden om dat doel te realiseren. Te denken valt aan het internaliseren van kosten in voedselproducten, inclusief die van milieu en gezondheidszorg, waardoor minder duurzame en ongezondere voeding duurder gaat worden. Dit stimuleert een juiste keuze. Ik ben juist voorstander van meer diversiteit in plaats van specialisatie en terughoudend ten opzichte van schaalvergroting. Gebiedssamenwerking kan dit bevorderen door bijvoorbeeld gebiedscoöperaties te vormen. Daarmee worden aan zowel de marktkant als ook aan de productiekant voordelen behaald. De uitdaging hierbij is om de prestaties meer zichtbaar te maken en te laten zien hoe doelen voor de publieke waarden worden gehaald, zoals de recent ontwikkelde kritische prestatie-indicatoren systematiek die zijn toepassing vindt in de Biodiversiteitsmonitor. Hierbij geldt voor mij dat de behaalde doelen bijdragen aan de gezondheid van mensen en leefomgeving. De biologische landbouw is dan één van de routes, maar wel met grote potentie. ■